

Rahutusi Harkovi töölises

Veriseid kokkupõrkeid NKVD-ga Ukraina tööstuspiirkondades

Ühe Ankarast saabunud teate järgi toimus Harkovis veriseid kokkupõrkeid NKVD üksuste ja ühe traktoritehase töölise vahel, kusjuures hukati 165-lisi raskesti vigastada sai.

See teade kinnitab omakorda bolševistlike vangide ja ülejooksikute selektuüsi sagedamaks muutuvate kokkupõrgete kohta töölise ja NKVD vahel Ukraina tööstuspiirkondades. Selle põhjuseks on arvatavasti NKVD üksuste ühe hoiak nälgiva ja raskesti töötava elanikkonna suhtes. Meelepaha elanike hulgas, kes peavad rahulduma ainult ühe kolmandikuga NKVD toidunormidest, kasvab üha. Tööliskonna vaenliku meeleolu tõttu on Harkovi sõjaväeringkonnas ülem liitlaste ja NKVD koosseisule ammu loo eraisikuid tarbe korral koheselt tulistada. Kuna relva kasutamise hädavajalikkuse kontroll toimub korraldajate orga-

nite üksikute ametnike heaksarvamise järgi, kasvab teivillikanikkonna hulgas toimepandud mõrvade arv aastas.

Leningrad näljatalve eel

Vangilangenuid bolševike seletuste kohaselt valmistavad Leningradi ametiasutused elanikkonda ette näljatalveks. Juba hulk aega on toiduainetehnoloogid poole võrra senistest vähemad. Vähendamise toimus põhjendusel, et on tegemist viimase sõjatalvega ja et olemasolevatest varudest ei piisa uue lõkuse. Selliste vahendite tagajärjel püüab elanikkond linnast lahkuda ja maal tööd ning leiba leida. Ametivõimud on teinud korralduse põgenikuid kinni püüda ja töökohtadele tagasi tuua.

Putilovi vabrikute töölised saavat praegu nädalas 2 naela kartuleid, 500—1000 g leiba ja 50 g liha.

Ateenas juba 1500 kodusõjaohvrit

Hoolimata raskepommitajate rakendamisest pole inglased edu

Viimaste teadete järgi on Kreeka kodusõda viimastel päevadel võtnud veelgi laiemat ulatust. Eriti Ateenas jätkuvad ägedad võitlused, millest nüüd järgi inglise raskepommilennukid osa võtavad. Vastavate teadete põhjal on Ateenas tänavavõitlustes sein surma või haavata saanud juba 1500 inimest ümber.

Kindral Scobie, viimases olukorraldavaates üteldakse lahingute kohta Kreekas muuseas järgmist: „Seisukord Ateenas ja Pirauses on muutuseti; mässulised tugevdavad oma rünnakuid ida-eeslinnades. Ateenas keskosas teostasid Elaskusd rünnakuid Zandameria kasarmute vastu. Saloniiki ja Patrase ümbruskonnas leidub tunde- märke tähelepanuväärivast võitlust. Teadete järgi on seal käsil mullatööd kaitsekraavide ja kindlustuste rajamiseks.“

Ühe Reutersi teate järgi juhib Elaskusd operatsioone keskkomitee, mis koosneb kahest kindralist ja kommunistliku partei peasekretärist.

See on verine ja mõrvalik lahing, mis praegu Ateenas möllab, teatab briti raadiokorrespondent Goffrey Janssen ülevaates olukorra kohta. Linnas kitsastel tänavatel olevat väga

raske vaenlast leida, kõnelemata sellest, et teda purustada saaks. Suurimat osa vastastest olevat raske eraldada harilikelt tänavaviibijast.

Teised briti korrespondendid teatavad, et olukord muutub üha segasemaks ja lootusetumaks. Igaku näib võitlused jätkuvat. Kuidas Kreeka pealinn elanikkond üldse veel elada saab, ei oska keegi ütelda. Isegi haiglatele pole küllaldaselt toiduaineid. Osta ei saa midagi, kõnelemata sellest, et iga sisseost on juba iseenesest seiklus elule ja surmale.

Segadustele ei olevat lõppu oodata veel niipea. Hoopis vastupidi, — need on oma alla haaranud ka suurema osa Põhja-Kreekast, eriti aga juba peaaegu täielikult bolševiseerunud Makedoonia.

Inglise teadeteametis kirjeldatakse Ateenas lahinguid eriti kujukalt: „Tundidekaupa vappus vanaja klassikaline pealinn inglaste pommitide all. Tugev tuul kandis pakku suitsukatte pealtse kogu linna kohale.“ Samas teatatakse agentuur, et inglise ülemjuhatus on alanud täielikku õhuvõimsi Elaskusd vastu. Seetõttu on Akropolis põhjanõlvakul tekkinud juba suured tulikahjud.

USA üllatavalt kõrged kaotused

Novembrikuu esimese kolme nädala jooksul ohverdati läänerindel 274 549 meest

16. novembril teatas USA sõjamineisterium, et USA kaotused Prantsusmaal, Hollandis, Saksamaal ning maadumise juures Normandia rannikul ulatuvad 1. novembriks 290 349 meheni langenutena, haavatutena ja kadunutena. 7. detsembril aga teatas USA sõjamineistri asetäitja Patterson, et USA kaotused 22. novembrini ulatuvad juba 474 898 meheni. Seega on Ameerika armeed novembrikuu esimese kolme nädala jooksul läänerindel kaotanud 274 549 meest.

Kõrged on ameeriklaste kaotused ka idas. Jaapani Keiserliku Peakorteri andmeil on Jaapani väed viimase 12 kuu jooksul rivist välja löönud ligemale 226 000 ameeriklast ja 78 000 britlast. Jaapani poolel on olnud 168 000 langenut ja haavatut.

Ameerika laevastik on Suur-Ida-Aasia sõjas kannud järgmisi kaotusi: Uputatud on 37 lennukikandjat, 7 lahingulaeva, 49 ristlaja, 25 hävitajat, 9 kindlaksmääratuna tüüpi sõjalaeva, 92 transportlaeva, 168 allveelaeva, 53 torpedopaati ja 101 vähe- mat sõjalaeva. Vigastatud on 50 lennukikandjat, 23 lahingulaeva, 32 ristlaja, 29 hävitajat, 53 kindlaksmääratuna tüüpi sõjalaeva, 171 transportlaeva, 10 allveelaeva ja 34 torpedopaati.

Inglise sõjalaevadest on uputatud 2 lahingulaeva, 1 lennukikandja ja 1 hävitaja, vigastatud on 1 lahingulaev ja 28 transportlaeva.

Vaenlase lennukeid tulistati alla 13 931.

Üks kohtamine Rüttiliristi-kandjaga

Rüttiliristi kavalier hauptsturmführer Mailla siirdub varsti „oma poiste“ juurde

Kohvik „Hillbrich“ sumiseb otseselt mesipuu. Sest täna on ja kolmapäev, s. t. eestlaste järjekordne kogunemispäev, ja Berliini saabub neid nüüd igast imakaarest. Suur-Saksamaa kõige kaugemast nurgast kogunevad nad siia, et kohata mõnd lähemat omast, sõpra või tuttavat. Ja kui satub nägemispiirkonda tunduvalt vähe, kes vahepeal oli silmapiirilt hoopis kadunud, siis kõlavad rõõmsad hüüatused, südamlukud tervitused ja vastastikused muljevahetused ei näi lõppu tulevat.

Näib, nagu oleks viimaseagsete raske elamuste mõjul eestlase iseloom muutunud hoopis lahtisemaks, elavamaks, südamlikumaks, kaotades ühes lõpprahe tagasihoidlikkusega ka oma sõnaahtruse. Isegi need, kes tunnevad teineteist vaid nägupa, noogutavad siin üksteisele rõõmsalt peaga, nagu oleksid nad vanad, ammused tuttavad. Pealiskaudselt tuttaval aga jätkub juttu sageli kogu õhtuks.

Mis viimasel ajal siin eriti silma torkab, see on eesti sõjameeste rohkus. Neid liigub siin kõige väesade tunnusmärkidega. Kuid kõige arvurikkamalt on siiski esindatud eesti relva- ja diviisi, sest oma Saksamaa väljaõppe- laagrist on paljud nende hulgas saanud puhkuse. Ja seda kasutavad nad nüüd omaste, sõprade ja tuttavate otsimiseks.

Otsides asjatult vaba lauda alt saadud koondub mu pilt äkki mõnemehe-

lase eesti sõjameeste rühmale, kelle keskel istub noor ohvitser Rüttiliristi kaelas. Kes on näinud selle mehe pilti ajalehes, sel pole enam kahtlust, et seekord on eestlaste kogunemiskohal „Hillbrichi“ uueks ja ootamatuks külaliseks hauptsturmführer Paul Mailla, kes teatavasti haavatuna veetis viimased kuu ühes sõjaväe- baiglas Lõuna-Saksamaal, kus talle hiljuti anti üle Rüttiliristi.

Oma viimaseagsete kogemuste põhjal, kus võhivõrds eestlaste talle äkki juunde astuvad, et sõjasangari käit suruda tema paranemise puhul, polegi ta erilist üllatunud, kui nende ridade kirjutaja ilma pikema sissejuhatuseta juhuslikult vaba tooli kasutab, et alustada lühikest lehemehi vestlust.

Ja nii algabki siis meie vestlus, mida korduvalt katkestavad hauptsturmführeri endised lahingukaaslased ja vastsed tuttavad, kes mööda minnes ei suuda maha suruda oma rõõmu ootamatult jälle nägemise puhul.

„Kuidas on lood teie tervisega?“ algame fraatseise küsimusega.

„Tervis on mul täiesti korras, käsi käib nii mis laskub,“ vastab see noor blond ohvitser rõõmsa naeratusega, demonstreerides otsekohe kohta peal, et augusti lõpupeelil Kambja all läbi- lastud õlg on nüüd jälle saavutanud endise elase liikumisvõime.

„Ma lähen oma poiste juurde väe- sa tagasi juba selle kuu kokkumä-

Läänerindel ettevalmistused suurrünnakuks

Ettevalmistused „jõgedalahinguks“. Briti 2. armee kadaliiputeekond. Itaalias raskuspunkti Faenza juures

„Eesti Sõna“ sõjaliselt kaastööliselt

Läänerindel oli olukord esmaspäevani muutuseti. Aachenis lõigus valitses ikka veel suhteline rahu, samuti oli võitluste hoog Saari jõe piirkonnas raugemas. Ettevalmistused „jõgedalahinguks“ on käimas.

Liitlaste eelolevad võitlused iseloomustab sundus kolme suure loomuliku takistuse ületamiseks Ruri (Roer), Inde ja Saari jõgede näol. Saari on liitlaste mõnes paigas juba ületanud, Ruri ja Inde jõekesse ääres seisavad nad veel läänekaldal.

Kõik tundemärgid viitavad sellele, et Eisenhower veel detsembrikuni viimastel nädalatel kavatab alata uus suurrünnakuga. Anglo-ameeriklaste väeüksuste seas liigub peakorteri uus võitlusparool: jõuludeks Reini äärde!

Vahepeal maksab USA verist sõjahinda. Ühendriikide abi-sõjamineister Patterson tegi teatavaks Ameerika kaotused langenute, haavatute ja vangide näol Euroopa sõjateadrel: alates invasioonist kuni novembrini lõpuni 474 898 meest, sellest üksnes ajavahemikus 1.—22. novembrini 274 549. Tähele, iga vallutatud raudteelise lääne kindlustuse võõdis maksab paarisaja Kalifornia ja Ohio boy verdi!

Pärast seda kui peaaegu kõik Saksas üksused on tagasi tõmbunud Ruri idakaldale, on võitluste hoog Aachenis lõigus veelgi raugenud. Ainult kahes kohas, nimelt Hürtgeni metsas ja Vossenacki küllakese juures toimuvad võitlused veel Ruri läänekaldal. Ameeriklased ründavad siin Rohri harude, Inde ja Wehe jõekesse soises piirkonnas. Rur ise voolab enam ida pool, jättes ka Düreni linna oma idakaldale.

Rinne Aachenis lõigus kulgeb nüüd mööda järgmist joont: Hollandi piirist mööda Ruri üle Limbichi ja Jülichi, siis piki Inde jõge üle Weissweileri ja Langerwehe kuni Geyni, suundu- des siit lõuna poole Hürtgeni metsa sihis kuni Brandenbergi ja Vossenacki küllaksteni.

Vahepeal on uputatud Waali, Maasi ja Lecki jõgede deltas võtnas üha suuremat ulatust. Ingliseid on pidanud lohkuma nii mõnestki positsioonist Maasi läänekaldal. Eelkõige püüti

päästa rasket sõjamaterjali haubitsate, mürasite ja tankide näol. Kuna veepind on kohati tõusnud 70 cm kõrgu- sele, võidi suurem osa soomusüksu- keid edasi toimetada vaid piki raud- teetamm.

Arnheimi paisude õhkulaskmine moodustas ühe olulise osa sakslaste torjelaanias Hollandi kaitsmiseks. Seetõttu olid nad aegsasti koondanud vastavatele positsioonidele rasket suurtükiväge, millega inglaste taandumis- liikumisi hoiti pideva tule all. Briti 2. armeele tähendas see „kadaliipu- teekond“ suuri kaotusi, eriti raskema- terjali osas.

Kindral Dempsey, Briti 2. armee ülemjuhataja, on nüüd oma üksusi ümber grupeerimas ja nimelt raskus- punktiga põhja pool Gellenkirchenit. Uute lahingute puhkemisel Ruri ääres loovad seega kahtlemata ka ingla- sed kaasa, tõstes liitlaste ründavate armeede arvu Aachenis lõigus kolmele.

Rünnakud Saari jõe piirkonnas kestavad, ehkki ka siin on võitluste hoog viimastel päevadel veidi raugenud. USA 8. armee on õnnestunud oma sillapead loode pool Saarbrückenit veelgi suurendada. Kunstliku udu- katte all ületasid nende üksused Saari jõe Saarlautorni juures, nende hulgas ka teatud arv amfiblitanke. Ameerik- laste sillapea on siin umbes 11 km pikk, kuid ainult 1 km sügav.

Saargemündi ja Saaralbeni vahel omavad liitlast teist sillapead Saari idakaldal. Kuna samaaegselt tugev surve Forbachi ruumist Saarbrückeni vastu jätkub ka frontaalselt, paistab Eisenhower tahvat seda olulist sõlm- punkti võtta kontsentriselt pühtide vahel.

Elasasi ja Vogeiside tandel pole üldpilt oluliselt muutunud. Vogeiside võideldakse hetkel Hartmannsweiler- kopfi ruumis, mis on tuntud lahingu- välti Esimesest Maailmasõjast, kus asu- vad hiiglasuured surnuaiad 60 000 lan- genud prantslase haugaa. Lõuna pool Strassburgi suruvad ameeriklastes Schlettstadti ruumist sakslaste positi- sioone Guerneri — Kayserbergi ju- res, kuna prantslased võitlevad Thani — Dolleri joonel loode pool Mühl- hauseni.

Itaalias kestavad vihased võitlused. Briti 8. armee osad, kes moodunud nädalal vallutasid Ravenna linna, püü- vad nüüd edela pool Russi alalekku ületada Lamone jõe. Samaaegselt ründavad teised inglased ja kanadas- te üksused tähtsat teede sõlmepunkti Faenza — Rimini — Bologna raudtee ääres.

Surve Budapestile jääb

Punaarmee rünnakutempo aeglustunud. — Tolbuhhini surve Balatoni järve mõlemate tippude peale

„Eesti Sõna“ sõjaliselt kaastööliselt

Ehkki surve Budapestile jääb, pole viimastel päevadel rõngas ümber linna koomale tõmbunud. Punaarmee üldine rünnakutempo on aeglustunud, eeteritud soomusüksused on sunnitud ära ootama jalaväe diviiside päralt- jõudmist.

Üldiselt paistab aga siima enamlaste uus manööver — mööda linnast põhja ja lõuna suunas, olgu siis selle põhjuseks, et Saksas-Ungari torjelaanias Budapestis ees otsustid liiga tugevateks ja venelastele püü- dub aeganõudvateks piiramislahinguteks tuju, või kavatab marsal Tol- buhhiin end alustada Saksas lõunapoolse riigipiiri äärde, jättes Budapesti kangele rinde taha lootuses, et see linn niigi laugel kord küsipe viljatu Moskvaile siile, kui ühendusteed muu maailmaga on katkenud.

Põhja pool Budapesti opereerivad venelaste üksused marsal Malinovski ülemjuhatusel all on jõudnud läbi rin- del Doonau äärde ja vallutanud Vaci (Waitzen) linna. Siit liiguvad nad nüüd piki Doonau üles põhja poole — mitte, nagu esialgu arvata võis, lõunasse — Budapesti suunas. Kuna samaaegselt ka võitlused Miskolci ru- mis ja ida pool Kosicet (Kaschau) Slovaakkias on ulatunud ja tugevuselt juurde võtnud, tuleb arvata, et vene- lased alustavad suuremat operatsioo- ni Slovaakkia vastu.

Budapestist lõunapoolse tandre kesk- punktiks osutub Balatoni järv. Balat- on Euroopa suurim sisejärv, ligi 76 km pikk ja keskmiselt 5 km lai.

Marsal Tolbuhhini väeüksuste suhte- setes asetseb ta nagu hiiglasuur riiv- otse põiki nende edasilükkumise suu- rale.

Balatoni järve põhjatipp on Budapes- ti umbes 80 km eemal, lõunatipp umbes sama palju Saksast piirist. Nen- de mõlema järve tippu vastu suunabki Tolbuhhini oma rünnakuid.

Sakslaste energiliste vasturünnaku- tega õnnestus jällegi avada Venelase jär- ve ruumis Budapesti — Polgardi raud- teelini, mis ajutiselt oli läbi lõigatud venelaste soomusüksuste poolt. Rinne kulgeb siin üldjoontes mööda Polgardi — Szekesfehevari (Stuhlweissen- burg) — Budapesti raudteed.

Balatoni järvest lõuna pool on puna-

armee, osalt liikudes mööda Drava (Drau) jõge, jõudnud Barcsi linna Ungari — Serbia piiril, osalt Balatoni järve lõunatippu Keszthely juures.

Võitlused Doonau läänekaldal, vene- laste Csepeli saare sillapeas Buda- foki eeslinnas juures on vähemaks jää- nud. Vaid venelaste ajutine kahurväe- tuli paneb Budapesti aknaklaase kll- risema.

Balatoni järve ääres asuvad Unga- ri ilusamad vabaõhu-kuurordid ja sup- luskohad. Järve iseseisvusteks on suur kalarikkus ning suhteliselt väikesed savi- juures (keskmiselt 4—5 m) tugev lainetus.

Uurimuste varal on kindlaks teh- tud, et praegune järv on tekkinud as- tahundete eest raskema sise- sots- laugastest. Veel praegugi suubub jär- ve ligi 20 pisetat ja suuremat jõge.

Slovenia keeles tähendab sõna Blato sood, millest tulebki tema ungari- keelne nimetus Balatoni.

De Gaulle'i ja Moskva sõjaline leping

Kindral de Gaulle, kes koos oma vä- lisministri Bidault'iga Moskvast viibis, on koos Nõukogude Liidu valitsusega avaldanud teate, et nad on sõlminud Prantsusmaa ja Nõukogude Liidu vahe- lise sõjalise kokkuleppe.

Bolševistlik terror. Savoias jätkub. Ülem-Savoja pealinnas Annecy's, sa- nuti Faierges'i, Rumilly's ja mujal toimus uuesti rida pommitamataate.

Meie edasiseist vestlusest selgub, et selle võitlustandri lahingupanust ongi hinnatud Rüttiliristiga. „Aga ega see pole minu teene, et punased meie lõ- guse oma pead puruks jooksid. Ise pole ma midagi erilist teinud — see on mu poiste töö,“ ütles usutavad, ning sellega lõpetab meie jutt Sinimä- gede lahinguist ja hauptsturmführer Mailla osast nende käigus.

Siis tulid rasked lahingud Tartu lä- histel. Seal kasutigi Kambja kandi õi- gi see koht, kus pataljoniülema haupt- sturmführer Mailla pidi lahkuma „oma poiste“ juurest, saades tabamuse Iva- ni vintpüssist õlga.

Meie edasine jutt kandub „Narva“ pa- taljoni meelele, kes ühes ohvitseride- ga andis oma parima Sinimägede al- l, purustades ründavalt punaarmee te- raskoloss tankirüüstikatega nagu oleks need plekist mängukannid. „Pikk ja tugev obersturmführer Ruut, üks lä- bi ja läbi tore poiss, jättis neis võitlus- tes oma elu ja ühes temaga mitmed teised, kuid ka punaste diviisid jook- sid seal verest tühjaks ja neil ei jat- kunud enam jõudu uuteks rünnaku- kuks,“ jutustab Mailla. Edasi mee- nutab ta „Narva“ pataljoni lõõgima- mat ohvitseri ja viimast pataljoni üle- mat — i, kes tema kuulmist mööda pidi esimese eestlasena saama Saksas Risti kullas. „Kuid ma ei tea, kus R- praegu asub, tema adjutantid olevat küll kasutigi Saksamaal nähtud,“ jatkab ta. Sellelt mõttekäigult katkestab meie kohvikuvestlus, sest vahepeal selgub, et „tommid“ oma „moskiitodega“ on ilmunud linna kohale ning meie pea- me otsima omale kindlamat, uualust.

Heino Kallma

ja Tedremaal otsivad N. Strandson ja
E. Pihelgas, FP Nr. 23 417.

Higi säästab vera.

See on tuttav lause Poola õppeväljakult saadik. Siis paudis alus meie reitajad tuumale, eesti vabatahtlike diviisile. Palju jäi higi Debica liivalaendikele, kuid tulemused näitasid end — Nevel, Riigi, Vaasa, Vepsküla, Auvere ja Sinimäed kirjutati kustumatult Eesti sõjalehekülgedele. Väljaõpe koos heade relvadega tõi neli Rüütliristi ja mitmekordse mainimise Sõjajõudude Ctemjuhatus teateis.

Meile sõduritele maksab see lause praegu eriti. Meil pole nii palju mehi, et verd asjatult raisata, meil on kallid iga mees, nii et ta saaks oma rakenduse korral anda oma suurima panuse ja võime. Selleks tuleb higistada.

Seda võis nimetada kirjuks meeste-hunnikuks, mis koondus pärast Eesti loovutamist ühte Saksamaa väljaõppe-laagrisse. Vanade võitlejate kõrvale mitmetest väelikest tuli noori sõduripõltsid ja neid, kes tõmbasid esmakordselt selga 44-kuue. Nädalaid on läinud ja read on sirgenenud. Enam pole see meeste-hunnik, mis siin praegu marsib, vaid juba üksus, kus pole enam üksikuid mehi, vaid ühise sihiga tervik. Väsinatus marsisammus ja rivilaulus leiab see oma väljenduse.

Me vabad Põhjamaa pojad
ja julgud võitlejad.
Me vaba kodumaa loojad
ja poisid vapramad.

Kõike leidakse selles laulus. Kõike praegust hooli ja väeva, aga ka lootust, mille pärast kõike seda tehakse. „Me vaba kodumaa loojad“ sellepärast ei põlata ka suurimad raskused. Kui ka mõnikord tullakse üleni mägijana õõpusselt, kui ka mõnikord rebeneb riie korduvaist pikaltõlmis-

test ja kuigi mõnikord on käed lõpiatuseni väsinud laskespesade kaevamisest, pole see midagi lõppepõhise kõrval. Läbi higi kasvab uus võitlusüksus.

Kui palju on ometi kõik muutunud Poola päevist saadik. Siis toimus kogu väljaõpe saksa alljuhtide poolt, nüüd näeb Raudristi-lintidega ja Rünaku-märkidega eesti alljuhtide kõrval harva mõnda teist väljaõpetajat. Eesti relvajõud on olemas ja praegu toimub ainult selle täiendamine. Sest ainult liitunud ridadega võib midagi peale hakata ja tulemusi loota.

Hea ja eudantroonustav on vaadata päev-päeva kõrval asjade arengut õppelaagris. Kuidagi ei saa sirgeid meesteridu nähes enam uskuma hakata, et nende relvad seisima jäävad. Needsamad kirjud rünakukahurid ja tankid, mis seisavad praegu moondatuina metsa all, hakkavad kord liikuma ja häda siis neile, kes meie teele ette jäävad. Siis saabub see päev, millele siin laagris elatakse — edasimarsi päev.

Alati on õppelaagrites olnud kurt-misi ja kirmusi. Ei kohata seda aga eesti diviisi laagris. Kõik toimub täie endasõnustatusega selle lausekese all: „Higi säästab verd!“ Selle mõte on saanud selgemaks kui kunagi varem.

Rahulikult ja kindlalt vaatab eesti sõdur praegu tulevikku. Ta talitab selle põhitõde järgi, mida väljendas meie esimene Rüütliristi-kandja obersturmbannführer Rebane: „Pea väljaõpet hädatarvilikuks, et mitmetest väesadest tulnud sõdurid saaksid liituda ühiseks tervikuks, et suuta jätkata meie võitlust niisamasuguse hoo ja väimustega nagu seni.“ A. No

Sõber Edasi

Tuli vastu sõber Jüri Edasi, piip suus, kaap kuklas, mantliõlmad laiali, täpselt nagu varem Tallinnaski. Isegi patakas ajalehti ei puudunud kaenlas.

„Tere!“
„Tere-tere!“
„Noh, kuidas sina siis oled end ka siin Berliinis seadnud?“

„Pole viga. Ikka hästi.“
„Elad ikka pansionis või?“
„Ei. Toa sain.“

„Ja kuidas sa sööd?“
„Kuidas juhtub. Enamikult kodus. Siin Berliinis on ju päris prima läbi saada. Poest tood igasuguseid margivabu salateid ja nõnda — muudkui ole aga mees ja pista.“

„Seda nüüd küll... Kuule, sul vahib ju varvas sapast välja!“
„Varvas? Hehee, las vahib. Kulub temalegi värsket õhk ära.“

„Ja sina suhtud sellesse nii külmalt?“
„Heldekene, ma ei saa aru, mis peaks ühel varbel Berliini kliimais viga olema? Siin ei ole nii nagu kodumaal, kus, ütleme, kolmekümnekraadine pakane nagu kuri koer lõhnal varbasse kinni kargab. Siin on õhku üheksa-kaheksa kraadi. Ka talvel. Siiputab sind pisut vihmakesega ja see ongi kõik.“

„Hm—hm, sa oled ikka nagu vanasti. Kõik maailma mered käivad sulle ikka ainult põlvini... Muide, võiksid siiputada mulle pisut tubakat, mul kah piip taskus.“

„Tubakat? Ehhee, vana vennas, seda pole mul enam mitu päeva.“
„Aga piip on sul ju suus?“
„On küll. Ainult, et tühi. Harjunud teise nüruga juba nii, et ikka peab

suus tolknema, oigu tubakat sees või mitte.“

„Ja sulle on see üksta kama?“
„Nah, no ei tea, mis ma's pean tegema? Tirisin oma margitubaka kergemeelselt läbi ja nüüd ootan uue perioodi algust.“

„Nii, et ühesõnaga, sinul ei ole millegi üle kurtmist?“
„Ega ei tea olevat küll. Ainult see pesupulber, selle sündriga ei oska veel hästi pesta. Kodumaal sai ikka maali vahel pesuseepi...“

„Mis? Sa pesed oma pesu ise?“
„Noh, mis seal nüüd pesu või, seda mul oieti polegi, aga taskurätikuid ja sokke, neid tuleb ikka vahetevahel loputada. Mu pesukohver sai hukka.“

„No aga kulla mees, mistas sa siis ei astu ametlikke samme otsestõltsade saamiseks? On ju ometi võimalus saada hädavajalike esemeid, nagu pesu, saapaid ja nii edasi?“

Jüri Edasi naeratas, lõi käega laia kaare ja lausus:

„Oh, hakkam minna nüüd sihukeste asjadega jandama... Pealegi — vaata, kui palju on hädalisi, igasuguseid väljapommitatud ja põgenikke, kõigil on midagi vaja ja kõik tahavad midagi saada... Las saavad need, kel ei ole, mis mina... Eks ma pärast sõda muutsin jälle... No molen, mu lõunatund hakkab lõpupele jõudma.“

Tõstis kaks sõrme jõivaliselt kaubaverele ja läks. Palitubõlmad laiali, ajalehepatakas kaenla all. Täpselt, nagu küll need aastad Tallinnaski... Ikka Edasi!

Vari

Berlini eestlased ja kohvik

Valju häälega härra tuli piki Kurfürstendammi, palitu kurguni kinni nõbbitud, portfell sangapidi käe otsas. Hämaras jooksis keegi, kes liikus vastassuunas ja kel oli nähtavasti väga kiire, talte vastu rindu, nii et roided raskusid.

„Verrzeihung!“
„Palun... või, hm-hm, see tähendab, bitte-bitte.“
„Hehee? Eestlane?“
„Muidugi!“ „Kähe, see oled ju sina, Siim Suislepp!“

„Mina eh!“
„Noh, kuhu sa tormad nagu kiirrong! Jooksed poole tänavat pikali?“ „Kohvikusse, Täna ju kohvikupäev.“

Valju häälega härra nägu läks tühiseks. Ta nohises vaikselt ja lausus siis:

„Nojah. Mina lähen kah kohvikusse. Vaja kohata paari sõpra ja siis võib-olla teha tunnike-paar malet või midagi sellist.“

Siim Suislepp jäi õlgu kehitades valju häälega härrale otsa vaatama.

„See tähendab... kuidas? Ütle, et lähed kohvikusse, aga see liigud hoopis teisele poole! Mina liigun ju kohvikusse suunas!“

„Nagu Berliinis üksainus kohvik oleks!“ mühatas valju häälega härra. „Ma mõtlen loomulikult seda kohvikut, kuhu Berliini eestlased igal kolmapäeval kokku tulevad.“

„Nojah... Ja sina muudkui ruttad aga päris joostes kohe sinna?“

„Aga loomulikult. See on ju koht, kus võib kohata eestlasi ja tuttavaid.“

Valju häälega härra mühatas midagi, pani siis käe Siim Suisleppale õlale ja lausus:

„Eksid, sõber. Tuttavat võid Berliinis kohata igas paigas ja igal kellal ajal, ainult mitte kolmapäeva õhtul.“

„Hilbrichis!“ Meid, eestlasi, on Berliinis siiski liiga palju selleks, et ühte kohvikusse korraga ära mahtuda. Olen paar korda katsetanud kah „Hilbrichiga“, aga mis ei lähe. See ei lähe. Kõigepealt pead sa juba mehe-moodi trügima, et üldse uksest sisse saada. Garderoobi ära andmisele ei saa mõeldagi — see pisike auguke ei suuda veeranditki vastu võtta. Lauad, vahetõltsad ja kõik nurgad on paksumi inimesi täis — niipea kui kuskile seisatama ja ringi vaatama jääd, kätartab sulle keegi „voorrreihen!“ muudkui katsu, et tagurpidi väl-

ja saad.“

„Aga eestlaste kooskäämine...“

„Armas jumal, no saa ometi aru, et meie ei mahu ju ühte kohvikusse kõik korraga sisse. Pealegi kui Berliini oma rahvas tahab kah leida kätä ja vähemasti pool linna trügib sinna kooigisabasse. Ja kui saadki sisse ja leiadki tooli, mis lõbu sul siis on? Sind ei jõuta juba puht füüsiliselt teendata ja mugavast istumisest ei ole juttugi, kui sind iga hetk ühitatakse ja trügatakse.“

„No aga kuidas siis saab?“ laotas Siim Suislepp käsi.

„Ütle sin juba, et on ju teisigi kohvikuid. Milleks trügida kõik ühel õhtul ja ühte kohta, tunda end ise eba-

Kodulaandel IVAR HAGI

Laande tulen, kui tuleks Su juurde!
laande, kus vaba tormide viis
tiivad sirutab laiali, sunrde
taevalaotusse sirgudes, siis
haarab loikana pilvede piirilt
saaki — valgust ja varitseb veel.
kuni kullatud õdangukiirilt
avardub maailm loojangu eel.
Laande sirgunud hiiglaste sugu
kuulub endale, päikeste vaid!
Uhketes latvades leebte lugu
kuulatab magavaid ilumaid,
kuni täiesti hinguse peatab
kõraks, et tõusta, teab kunas ja kust:
iga hiiglane teisele teatab
suurt, äramõistmatut saladust!

Leedulaste kirev õhtu

Pühapäeval toimus Berliinis Beethoveni saalis Tõllavate Leedulaste Esinduse poolt korraldatud kirev õhtu, mille kava esimene pool sisaldas tõsisemat muusikat, kuna teine pool oli mõeldud kerge meelelahutuse osana.

Õhtu avati deklamatsiooniga ja laulu montaažiga, mis tundus teataval määral omapärasena. Edasi tenor A. Sprindys esitas kaks pala — S. Simkuse „Kiiremini“ ja Citi „Arlesina aaria“, koloratuursopran R. Dunecaitte kandis ette Kuprevičuse „Õõpiku“ ja Chopini „Laulu“. Bass V. Bakunas, kellele ta ilus hää kindlasti lubab veel palju arenemisvõimalusi, esitas ühe pala Tallat-Kelpšalt ning tuntud bassi-aaria Rossini „Sevilla habemeajajast“, kuna kõlaliselt meeldiv sopran J. Augaityte laulis „eriti sümpaatses tõlgenduses Aroni „Kellad“ ja Puccini „Butterfly“ aaria. Vahelapana tantsitar Eidyrgeviciute esitas balletinumbri, mis ettekandelt oli viimistletud ja hea, kuid mille täiuslikku mõjulepääsu takistas ilmselt kitsas lavaruum. Muusikaliselt olid vahet kõige kunstipärase- ma ettekandega mezzosopran J. Venecvicaite ja tenor A. Kuitkuse duetipalad — rahvalaule „Istusin akna all“ ja Gruodise „Nokturno“. Esimese osa lõpuks esines meeskvaritetti, kelle esinemist tuleb hirmata üksnes kiit-

Kava teine osa sisaldas lõõklaulude duette N. Dauguvietytili ja Z. Kevailaitytili, edasi kaks head komilist dialoogi (Brinka ja Vassiliuskase ning teise paarina H. Kačinskase ja Schkema poolt). R. Sodzeviciute „andis groteskse soolotantsu“. B. Kyveris esitas akkordientipalu ning kogu õhtu lõpetas jällegi meeskvaritetti.

Solistide koosseis eesti kontserdii

Teatavasti toimub laupäeval, 18. detsembril kell 17 Berliin W 9, Köthenstr. 32 asuvas Beethoveni saalis (Potsdami platsi juures) eesti kunstnike kontsert. Nüüd on selgunud ka kontsertõhtu solistide koosseis, mis on järgmine: Ida Loo-Talveri, Carmen Prii-Berendsen, Evi Liivak, Maret Pank, Helmi Aren, Lea Lesta, Andrei Christiansen, Arno Niitof ja Peeter Paul Lüdri. Kontseerib Leida Lepik.

Kontserdi algus on täpselt määratud ajal ja ettekannete ajal saali ei pääse, millega publikut palutakse arvestada.

mugavasti ja tekitada ehamugavusi ka kohvikut direktioonile? Mina näitaks lähen praegu niisugusesse kohvikusse, kus saab korralikult istuda, kohvi ja kooke süüa, ja kui tarvis, ka õhtustada. Isegi õlu ei puudu. Meie, eestlased, istume seal igal esmaspäeval ja reedel, eriti need, kes elavad Wilmersdorfsis või selle läheduses.

„Põnev! Ja kui kaua see on avatud?“

„Kella ühetisekskümmeni õhtul. Garderoob on ruumikas, sahas seismist ei ole ja saalis võib minupärast kas või tamkat mängida. On niisugune vaiken, vana „Werner“ või „Feischneri“ õhkkond. Mugav ning kodune. Ka koo-

gid on head.“

„See on ju tore. Kuule, kus see kohvik on? Mis nimi?“

„Palun lahkesti. Kohvik-restoran „Gary“, Berlinerstrasse number üks. U-jaam Bayerischer Platz B-linil, kust väljudes keerad paremat kätt, künnid sada meetrit ja oledki Berliini ja Bambergi tänavate nurgal, kus asetseb „Gary“. Täna näitaks on väga hea „stamm“, ja pärast pidime bridžikamba kokku ajama. Õhtul pärast tõi on päris mugav, kui saad mõne tunnikese koos teiste eestlastega pisut meelt lahutada. Päris ehtsat mugavat moodi!“

„Kuule, see on ju primaal! Ah et igal esmaspäeval ja reede õhtul?“

„Jah.“

„Suurepärane. Kuule, ma tulen sinuga kohe kaasa.“

Ja Siim Suislepp pööras kannal ringi ning hakkas koos valju häälega härra sammuma kohvik „Gary“ suunas.

El

Emakeel heliseb eetrisse

Vastuvõtta skaalal on Eesti ringhäälingut kätte leida üsna lihtne. Keerad lainele 345,6 ja juba kõlab aparatuurist armas emakeel. Aga et seda paika üles leida, kus kõik need jutud eetrisse kõneldakse ja lood mikrofonile mängitakse — selleks tuleb kõndida võlvõrras linnas ja otsida hoolega silti:

Die Deutschen Europasender
Landesdienst Estland.

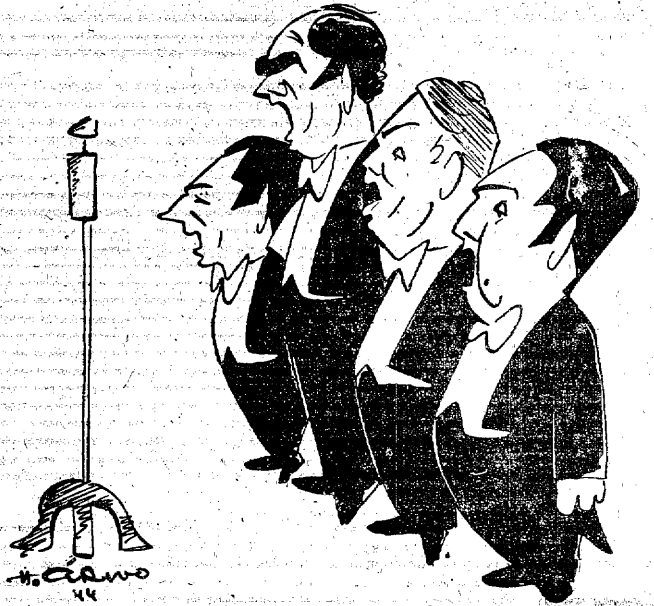
Sinna nimelt on kolnud meie vana Tallinna ringhääling.

Nii selgesti on veel mees see varahommik Tallinna sadamakail, mil raadiorahvas alustas reisi. Põlised ringhäälingu-inimesed juba Vabariigi päevilt koos nooremate kaastöölistega, teadustajad, muusikamehed ja tehniline

seva pildiraamatu kunstnik on samuti ringhäälingu omast perest. Avastati karikatürist päevasundumuste osakonna toimetajate hulgas.

Sellest esimesest tuleproovist pildiraamatuga on nüüd mõeldud mitu kuud. Ringhäälingu pere üha täieneb. Nii mängivad ja laulavad praegu eetrisse ka klaverikunstnik Karin Prii-Raudsepp, ooperilaulja Lydia Aadre ja tenor Rudolf Alari „Vanemuisest“.

On moodustatud kaks laulukvartetti ja isegi oma segakoor, millest võtab osa peagu kogu ringhäälingu pere. Instrumentaal-muusika osas mängib trio, sekstett, keelpilliorkester ja mõeldakse väikestele sümfoniaorkestrile.

Eesti populaarne laulukvartett „Heli 4“. Vasakult paremale: Rudolf Alari, Paul Tammeveski, Jaan Villard ja Bruno Padjus

personaal. Nendega oli liitunud grupp teatriinimesi — kõik vanad tuttavat pealinna-kunstiteatrite rambivalgusest. Hütüdisme siis: „Jällegemiseni Saksamaal... kus ja kunas — ei tea!“ Ei võinud loo korral uneksi aimata, et kohtume üsna varsti — kohtume kaks kuud hiljem vanaisa sünnipäeval...“

Üha valjemalt kõlab vägev laul: „Ja tuhat kord ta elagu...“

Sünnipäeval on täies hoos. Ligi sada külast löubseb hoogas peotulus. Kõik puha ringhäälingu omad inimesed, alates noorimast käesundusametnikust, solistid, muusikamehed, masinakirjutajad, toimetajad ja tõlgid. Ainukesed, kes peosaalist puuduvad, olene meie. Istume nimelt kõrvalruumis kahekordsete klaasidega akna taga ja vaatame seda pidu pealt. Asja oli siin veel saatekava juhataja Herman Malvet ja ajas head juttu. Nüüd viskas ka tema kuu seljast ja läks sünnipäevale klaverit mängima. Aga see on kord juba ringhäälingu-rahva komme, et kui kutsuvad kellegi külla, siis jätvavad akna taha istuma koos suure valjuhääldajaga. Nii et vaata ja kuula — aga endal ei tasu kaasa laulda. Nagunii ei pääse piuksugi läbi selle heliüheda kambri seinte.

„Kui Kungla rahvas kuldseil a'al...“ laulab valjuhääldaja — saalis on läinud lahti ühislaul. Vanaisa kõneleb, vanama ütleb mõne sõna ja lapsed kah. Siis algab ringilaul. Sünnipäeval on koos palju laulurahvast, nii et lustist pole puudu. Kodused laulud ja armsad viisid. Tuttavat hääled ja inimesed. Unustad, et oled võõrsil, unustad oma mõtted ja mured, kuni kõlab teadustaja asjalik hääli:

„Lõpetes Eesti sõduri tund, milles pühitsime vanaisa 90. sünnipäeva. Saates olid kaastegevad Elena Lepik, Irma Kalvet, Paul Tammeveski, Bruno Padjus, Jaan Villard, Andres Pirk...“ ringhäälingu segakoor Roman Toi juhatusel, laulukvartett „Heli 4“, naiskvartett ja vana tantsumuusika trio. Saate koostas Gert Helbema.

Helisev pildiraamat

Muusikaosakonnas näidatakse paksu raamatut, mille kaanele on maalitud „Helisev pildiraamat Eestist“.

„See oli meie tuleproov“ jutustavad ringhäälingu-mehed. „Esimene kirev kava Saksamaa pinnal. Mikrofonis siis müdugi veel ei olnud, sest see hõbe-kõrv ei pea lugu pildiraamatust. Laulime ja mängisime sõduritele haiglates ja näitisime pilte sinna juurde.“

Iga ettekande jaoks on suure raamatuleheküljel värvilise karikatüüri, mis kujutab esinejat. Sirvime neid suuri jooniseid ja tunneme rõõmu mälestustest. Kõik tuttavad kujud teatrilavalt ja kontsertsaalist: Salme Lõit, Valentin Kask, Niini Loona, Rudolf Avasalu... Jälle on nad meie juures paljudes raadiosaadetes, Heli-

Emakeel heliseb eetrisse

Ligi 3 tundi Eesti ringhäälingu päevasest saatekavast täidavad sõnaliselt saated: päevaüldised, olukorra ülevaated, aja kaja, lugemis- ja lastetunnid. Seda on kokku umbes 60 lehekülge masinakirja, mis päeva loeksul kõneldakse mikrofonil. Hõbekõrv on ahne — terved virnad värskelt päevaundisklikku materjali valmib päevasundumuste osakonnas emakeelseks uudistesaadete. Kirjandusosakond valib pidevalt materjali lugemistundideks, laste- ja noortesaadeteks.

„Kas kirjandusest ka jätkub sellise tempo juures?“

„Võtsime kodumaalt kaasa, mis võtta oli, aga kauake sellest ikka piisab? Oleme pidevalt kirjandusejahi. Iga Eestist kaastoodud raamat on kallispänu meie päästetud kultuurivaradele.“

Ringhäälingu draamatrupp, kuhu kuuluvad näitlejad Lydia Vohu, Valentin Lind jt. annab Kaarel Sõdori juhtimisel igal pühapäeval eetrisse kuuldemängu. Nii on toodud mikrofonil ette päris suurilavastusi, nagu August Mägi „Kadunud päike“ ja August Kitzbergi „Libahunt“, milles löi kaasa ka hulk asjaarmastajaid ringhäälingu perest. Päevase saatekava lõuknubriks on „Eesti sõddrid tund“ oma lõbusate lugude, laulu ja muusikaga. Aga seda kõike, mis sünnib ringhäälingus, ei saa sõnadesse suruda, seda tuleb ise kuulata...“

Nii me vestleme ringhäälingu-rahvaga, heites põgusa pilgu toimetustuumadesse, bitroodesse, saateruumidesse ja tehnilisse osakonda. Kõikjal eesti inimesed ja eesti keel. Oleks nagu jälle kord vana „Estonia“ kolmandal korral keset tööpäeva tegevust ja tötlamist.

Valjuhääldajast aga kostab tuttav viis:

„Kaugel, kaugel, seal on minu kodu, Kaugelt tervisi saadan sull' ma...“

Hõbeselge hääli paibab armsa emakeelega, helitleb koduse kõlaga. Ja südamesse poeb see tunne. On ju nii tore, et ka siin võõrsil heliseb eetris Vanemuise kannel vabale eesti südamele. Et vaba eesti sõna kaunab lootust kodumaale ja võitlustahet võrrastele radadele. On hea meel, et nii palju eesti inimesi võib siin pühenduda oma kunstile ja kodumaale.

Reinu Vader

Eesti Ringhäälingu kunstiline pere täieneb

Eesti Ringhäälingu juurde koondunud eesti helikunstnike ja teatrijõudude pere täienes neli päevil uue solisti võrra. Ringhäälingu muusikalistes saadetes rakendus tegevusse „Vanemuise“ teatri tenor Rudolf Alari, kes esineb solistina ning laulab ka esimest tenorit meie populaarse meeskvaritetti „Heli 4“ koosseisus.